

БІБЛІЙНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК БАГАТОАСПЕКТНИЙ ФЕНОМЕН СТАРОГО ЗАВІТУ

Валентина Мороз

(Дніпропетровськ, Україна)

Розглянуто основні положення біблійної проблематики в Книзі Старого Завіту, досліджено біблійну комунікацію як багатоаспектний феномен в християнській публіцистиці. Звернено увагу на архетип, архетипний підхід і бінарний принцип при трактуванні біблійного тексту.

Ключові слова: біблійна комунікація, біблійна проблематика, християнська публіцистика, християнський архетип, архетипний підхід, принцип контрасту, бінарні опозиції.

Рассмотрены основные положения библейской проблематики в Книге Ветхого Завета, исследовано библейскую коммуникацию как многоаспектный феномен в христианской публицистике. Обращено внимание на архетип, архетипический подход и бинарный принцип при трактовке библейского текста.

Ключевые слова: библейская коммуникация, библейская проблематика, христианская публицистика, христианский архетип, архетипический подход, принцип контраста, бинарные оппозиции.

The article discusses the basic principles of biblical issues in the book of the Old Testament, biblical communication as a multidimensional phenomenon in Christian publicism is studied. Attention is paid to the archetype, archetypal approach and the binary principle in the interpretation of the biblical text.

Key words: biblical communication, biblical issue, Christian publicism, Christian archetype, archetypal approach, the principle of contrast, binary opposition.

Постановка проблеми. Сьогодні звернення до Біблії дає можливість осмислити нові реалії української мови і культури. Актуалізація християнських архетипів певною мірою впливає на її розвиток, активізує ментальну пам'ять і сприяє прагненню українця до духовного ідеалу. Архетипний підхід використовується нами при вивченні і трактуванні біблійних текстів. Біблія є

об'єктом вивчення у багатьох галузях наук. Це виправдано, оскільки вічними є духовні цінності, які належать релігійній сфері. Бінарний характер релігії передбачає протиставлення різних об'єктів і явищ, які, в свою чергу, побудовані на основі контрасту. Опозиційність релігії ґрунтується на відображенні боротьби між добром і злом, праведністю і гріховністю, життям і смертю, Богом і Дияволом. Біблія покликана донести до віруючих справжню цінність віри і водночас показати гріховність тих, хто поклоняється іншим богам.

Мета статті – дослідити біблійну проблематику Книги Старого Завіту, схарактеризувати її найголовніші положення.

Актуальність дослідження. Актуальність біблійної проблематики в християнській публіцистиці характеризується зверненням більшості людей до релігії, пошуками тих першоджерел, з яких вони черпають відповіді на болючі питання сьогодення. У цьому аспекті виникає біблійна комунікація між минулим і сьогоденням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення біблійної проблематики в християнській публіцистиці, релігійної комунікації, її моделей, видів, функцій є актуальним натеper і потребує наукового розв'язання й теоретичного обґрунтування. Серед тих, хто досліджував і досліджує публіцистику крізь призму християнського світогляду, варто виокремити М. Шлемкевича, Є. Сверстюка, С. Сірополка, О. Федик, М. Мариновича, В. Качура, А. Юраша, К. Гудзик, серед іноземних дослідників – А. Фросара, В. Мессорі, В. Соловійова, Д. Лебьоду, В. Мокрого, Л. Світича, Г. Прутцова, А. Аграновського.

Виклад основного матеріалу. Вплив Біблії, яка створювалася протягом тисячоліття (від XII ст. до н. е. і до II ст. н. е.), на формування проблематики християнської публіцистики досить вагомий і значний. Біблійний текст має бінарний характер, тому Книга Книг є зразком тексту, побудованого за принципом контрасту. Вона складається з двох бінарних частин: Старого Завіту і Нового Завіту. До *Старого Завіту* належать – «П'ятикнижжя» Мойсеєве («Буття», «Вихід», «Левіт», «Числа», «Повторення Закону»), історичні книги, чотири Книги Царств, дві хроніки, збірка псалмів царя Давида (Псалтир), «Екклезіаст», Книги Притч, поема «Пісня Пісень» та Премудрості царя Соломона, Книги пророків. До *Нового Завіту*

входять чотири Євангелія (Матвія, Марка, Луки, Іоанна), Діяння та Послання апостолів, Апокаліпсис, або одкровення Іоанна Богослова.

Бінарний характер біблійних текстів виявляється в тому, що через Пророків Господь провістив Новий Завіт, за допомогою якого встановив такі взаємини між Богом і людиною, що людина, відкуплена від первородного гріха та його наслідків добровільною Хресною смертю Ісуса Христа, як Спасителя світу, вступила в абсолютно інший, в порівнянні зі старозавітним, етап духовного розвитку, перейшовши з рабського, підзаконного стану у вільний стан синівства і благодаті. Народжена через таїнство хрещення людина отримує нові сили для досягнення поставленого їй ідеалу моральної досконалості як необхідної умови для порятунку. Старий Завіт, навпаки, обмежувався одним обраним народом і виражався в земній теократії. Новий Завіт зруйнував рамки націоналізму і проголосив благодатний закон для всього людства. Новий Завіт продовжує священну історію Старого Завіту, розповідає про пришествя на землю Христа і завершує її пророцтвом про кінець світу і наближення Царства Божого. Морально-етичні постулати, визначені у Старозавітній дидактиці, і які потім прозвучать у Новому Завіті у Нагірній проповіді Христа, стануть ідеалом життя для його учнів. Дидактична мета Нового Завіту – наслідування і виконання Заповідей Божих, каяття і сповідання гріхів перед Ним.

Біблійна проблематика першої Мойсеєвої Книги «Буття» розглядається в космологічному, історичному, етнологічному, філософському, морально-етичному, містичному, релігійному аспектах. Її феномен виявляється в розкритті і висвітленні питань про: 1) **походження Всесвіту** (неба, землі, Сонця, Місяця, зірок; дрібних істот, птахів, плазунів, звірів, риб, худоби; трав, дерев тощо) : На початку Бог створив *Небо* та *землю* [Буття: 1: 1]; І утворив Бог два світила великі: *світило більше*, для проводу дня, і *світило менше* – для проводу ночі, і *зорі* [Буття: 1: 16]; І сказав Бог: Хай утворить вода удосталь рухливих живих *істот*; і *птахи* нехай полетять над землею, по тверді небесній [Буття: 1: 20]; І сказав Бог: Я дав вам усіляку *траву*, що сіє насіння, котра є на всій землі, і всіляке *дерево*, у котрого плід деревний, що сіє насіння: Це вам буде харчем [Буття: 1: 29]; 2) **створення людини**: І сказав Бог: Створімо *людину за образом Нашим, за подобою*

Нашою, і хай панують над морською рибою, і над птаством небесним, і над худобою, і над усією землею, і над усім плазуючим, що плазує по землі [Буття: 1: 26]; 3) **пізнання людиною добра і зла**: Але знає Бог, що того дня, котрого ви скуштуєте їх, тоді очі ваші відкриються, і ви будете, як боги, котрі знають *добро і зло* [Буття: 3: 5]; 4) **братовбивство**: І сказав Каїн Авелю, братові своєму: Нумо, ходімо в поле. І коли вони були в полі, *Каїн напав на брата свого і вбив його* [Буття: 4: 8]; 5) **Потоп як гнів Божий**: І побачив Господь, що *велике розбещення людей на землі*, і що всі думки і помисли серця їхнього було зло повсякчасне [Буття: 6: 5]; І тому пожалкував Господь, що утворив людину на землі, і зажурився в серці Своєму [Буття: 6: 6]; І сказав Господь: Винищу з лиця землі людей, котрих Я утворив, від людини до тварин, і плазунів і птахів небесних, винищу; бо Я жалкую, що створив їх [Буття: 6: 7]; 6) **кінець Потопу, пророцтво Бога**: І почув Господь приємні пахощі, і сказав Господь у серці Своєму: Не буду більше проклинати землю за людину, бо помисли людського серця – зло від юности її; і не буду більше вражати всього, що живе, як Я вчинив [Буття: 8: 21]; У майбутньому в усі дні землі сівба і жнива, холод і спека, літо і зима, день і ніч не припиняться [Буття: 8: 22]; 7) **побудову Вавилонської башти і змішання мов**: На всій землі була одна мова і слова одні [Буття: 11:1]; І сказав Господь: Ось, один народ, і одна у всіх мова, і ось що почали вони чинити, і не відмовляться вони від того, що задумали вчинити [Буття: 11:6]; Зійдімо ж, і змішаймо там мову їхню так, щоб один не розумів мови іншого [Буття: 11:7]; 8) **долю Содому й Гоморри й їхнє знищення**: І пролив Господь на Содом і Гоморру дощем сірку й вогонь – від Господа з неба [Буття: 19:24]; І винищив міста оці, всю околицю, і всіх мешканців міст цих, і рослини землі [Буття: 19:25]; 9) **випробування Богом Авраама, принесення в пожертву Ісаака**: І прийшли на місце, про котре сказав йому Бог; і влаштував там Авраам жертovníка, розіклав дрова, і, зв'язавши сина, поклав його на жертovníка – зверху на дрова [Буття: 22:9]; І простягнув Авраам руку свою і взяв ножа, щоби уразити сина свого [Буття: 22:10]; [Ангел] сказав: Не занось руки твоєї на юнака і не роби з ним нічого; бо тепер Я знаю, що боїшся ти Бога, і не пошкодував сина твого, єдиного твого, для Мене [Буття: 22:12]; І підніс Авраам очі свої і побачив: Ось, позаду баран, що заплутався в чагарнику рогами своїми. Авраам

пішов, упіймав барана, і приніс його для всеспалення замість сина свого [Буття: 22: 13].

Друга Мойсеєва Книга «Вихід» представлена як історичний твір, що містить публіцистичні елементи, які переплітаються з етнічними, історичними, філософськими, релігійними тощо. У ній містяться відомості про: 1) давню ізраїльсько-іудейську цивілізацію; 2) переслідування синів Ізраїлевих; 3) народження Мойсея – рятівника: І виріс хлопчик, і вона привела його до фараонової доньки, і він був у неї за сина, і назвала йому ім'я: Мойсей, тому що, казала вона, я з води забрала його [Вихід: 2:10]; 4) його втечу і повернення до Єгипту: І втік Мойсей від фараонового лиця, й оселився в країні Мідіян [Вихід: 2:15]; І взяв Мойсей жінку свою та синів своїх, і посадив їх на осла, та й вернувся до єгипетського краю [Вихід: 4:20]; 5) збільшення утисків проти ізраїльського народу; 6) божі ознаки перед фараоном і покарання єгипетського народу: зміна палиці на вужа, води – на кров, наступ жаб, напад вошей на людину і тварину, роїв мух на весь єгипетський край, моровиці, гнояків на худобу; дощу, граду і вогню на єгипетську землю, нашествия сарани і спустошення нею всієї поверхні землі, настання темряви; 6) вигублення перворідних; 7) вихід Ізраїлю з Єгипту; 8) Постанову про Пасху. У наступних частинах йдеться про похід євреїв пустинею, погоню єгиптян за ними, загибель єгиптян у морі; упорядкування суду в Ізраїлі, приготування до Синайського законодавства, нові таблиці заповіту, божі накази, виготовлення службових шат, будівництво скинії заповіту та ін.

Третя Книга Мойсеєва «Левіт» регламентує життя християнина в побуті, розкриває релігійні аспекти: відмову від багатобожжя, язичницьких вірувань, звичаїв і традицій, визнання єдиного Бога, проголошує настанови про: 1) жертвоприношення Господу: жертву цілопалення, жертву хлібну, жертву мирну, жертву за гріх, жертву за провину; 2) закони про жертви: першу жертву Ааронова за себе та за народ; 3) Закон про чисте й нечисте; 4) Закон про породіллю; 5) Закон про проказу; 6) Закон про очищеного від прокази; 7) Божі настанови: 1) приносьте жертву до скинії заповіту; 2) не їжте крові; 3) не робіть огидного, як погани; 8) Закони праведного життя; 9) Закони про життя священників; 10) про свята Господні; 11) смерть за богозневагу; 12) Благословення Боже за послух Йому і Божа

кара за непослух Йому; 13) обітниці для Господа; 14) Десятина для Господа.

Четверта Книга Мойсеєва «Числа» як історичний і публіцистичний твір констатує про вихід ізраїльського народу з єгипетського краю, з неволі, в ній подається: 1) перелік здатних до війська ізраїльтян; 2) їхнє військове отаборення; 3) очищення Ізраїлевого табору; 4) містяться законодавчі постанови: Закон про ревності, Закон про назіра (назорєя), Закон про Пасху; Закон про жертви, жертви за помилковий гріх і смертна кара за порушення суботи; 5) розповідається про нарікання громади проти Мойсея та Аарона і нанесення Божої кари на Ізраїля за його бунти проти Господа, Ааронову смерть, Великі війни в пустині, Благословення й пророцтва Валаамові; 6) Новий перепис військових; 7) Постанови про спадщину, різні жертви, жертви у свята; 8) походи Ізраїлевих синів по пустині тощо.

П'ята Книга «Повторення Закону» повідомляє про упорядкування влади в Ізраїлі, оглядини Обіцяного Краю й непослух Ізраїлів, перехід через землю ісавську та моавську, перемогу над царем Сигоном, Огом, розподіл Зайордання. Деякі частини біблійного тексту передають профетичну (прогностичну) напругу, оскільки містять пророцтва про приход Месії (Христа), про Благословення і Прокляття, Настанови Ісуса. Актуалізується виконання Десяти Божих Заповідей: Я, Господь, Бог твій, що вивів тебе з єгипетського краю, з дому рабства [Повторення Закону: 5: 6]; Хай не буде тобі інших богів при Мені! [Повторення Закону: 5: 7]; Не роби собі різьби й усякої подоби з того, що на небі вгорі, і що на землі долі, і що в воді під землею [Повторення Закону: 5: 8]; Не присягай Іменем Господа, Бога твого, надаремно, бо не помилує Господь того, хто присягає Його Ім'ям надаремно [Повторення Закону: 5: 11]; Шануй свого батька та матір свою [Повторення Закону: 5: 16]; Не вбивай! [Повторення Закону: 5: 17]; Не чини перелюбу! [Повторення Закону: 5: 18]; Не кради! [Повторення Закону: 5: 19]; Не свідчи неправдиво проти ближнього свого! [Повторення Закону: 5: 20]; Не бажай жони ближнього свого, і не бажай дому ближнього свого, ані поля його, ані раба його, ані невольниці його, ані вола його, ані осла, ані всього, що є в ближнього твого! [Повторення Закону: 5: 21].

З глибини віків зібрала ця книга народну мудрість, сформувала моральні основи людського життя, стала невмирущою,

оскільки в ній зібрано насущні проблеми буття, вічного пошуку істини, філософські роздуми про сенс життя і його двобій зі смертю. Не випадково наші предки прилучалися до цієї книги з прийняттям християнства, що проповідувало закони божі, і це релігійне вчення міцно увійшло у життя й культуру українців [Мацько: 2003, с. 87].

Висновки. Біблійна проблематика у п'яти Мойсєєвих Книгах розглядається в космологічному, історичному, філософському, етнологічному, морально-етичному, релігійному, містичному аспектах. Її феномен виявляється в розкритті і висвітленні питань про походження Всесвіту; про виникнення, розквіт і занепад давньої ізраїльсько-іудейської цивілізації; пізнання людиною добра і зла; братовбивство; Божі заповіді, настанови і пророцтва.

Перспективи подальших розвідок. Актуальною темою подальших наукових студій може стати проблема дослідження біблійної проблематики у Книгах Старого і Нового Завіту, характеристики її основних положень, розгляду морально-етичних і дидактичних настанов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біблія, або Книги Святого Письма Старого й Нового Завіту. – К.: Українське біблійне товариство, 1993. – 296 с.
2. Мацько Л.І. та ін. Стилїстика української мови: Підручник / Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко, О.М. Мацько; За ред. Л.І. Мацько – К.: Вища шк., 2003. – 462с.

LITERATURA

1. Bibliya, abo Kny`gy` Svyatogo Py`s`ma Starogo j Novogo Zavitu. – K.: Ukrayins`ke biblijne tovary`stvo, 1993. – 296 s.
2. Macz`ko L.I. ta in. Sty`listy`ka ukrayins`koyi movy`: Pidruchny`k / L.I. Macz`ko, O.M. Sy`dorenko, O.M. Macz`ko; Za red. L.I. Macz`ko – K.: Vy`shha shk., 2003. – 462s.